

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Unia równości: Unijny plan działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025”

[COM(2020) 565 final]

(2021/C 286/21)

Sprawozdawca: **Cristian PÎRVULESCU**

Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 27.11.2020
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Decyzja Prezydium	1.12.2020
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa
Data przyjęcia przez sekcję	16.4.2021
Data przyjęcia na sesji plenarnej	27.4.2021
Sesja plenarna nr	560
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	192/2/9

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje przedstawiony przez Komisję Europejską plan działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025 i ma nadzieję, że pomoże on zarówno instytucjom UE, jak i instytucjom państw członkowskich wznowić wysiłki na rzecz zwalczania rasizmu i innych form dyskryminacji strukturalnej.

1.2. Plan jest istotny i zostaje przedstawiony w odpowiednim momencie. Rozwój kryzysu epidemiologicznego związanego z pandemią COVID-19 stworzył nowe wyzwania w zakresie włączenia społecznego i promowania różnorodności. Grupy już obecnie marginalizowane, np. migranci, doświadczają poważnych trudności medycznych, społecznych i gospodarczych. W czasach kryzysu coraz częściej dochodzi do dyskryminacyjnych postaw i działań.

1.3. Nawet przed kryzysem związanym z pandemią COVID-19 sytuacja mniejszości i słabszych grup społecznych w UE stawała się coraz gorsza. Postawy antyimigracyjne są coraz bardziej rozpowszechnione i propagowane w celach wyborczych przez przywódców politycznych i partie podżegające do antymuzułmańskich, antyafrykańskich i antyazjatyckich nastrojów. Mniejszości historyczne takie jak Romowie w coraz większym stopniu stają się celem nienawiści motywowanej rasą. Ludność żydowska w Europie jest coraz mniej bezpieczna, co przywraca bolesne wspomnienia o brutalnym antysemityzmie, który panował na kontynencie przed drugą wojną światową.

1.4. W tym kontekście plan ma na celu usprawnienie działań legislacyjnych, politycznych i budżetowych. Choć połączono w nim wszystkie dostępne instrumenty, w niektórych przypadkach wydaje się, że brakuje mu ambicji i historycznej głębi. Przyjęte podejście jest zbyt ostrożne, podczas gdy sytuacja w terenie szybko się pogarsza. EKES pragnie podkreślić, że walka z dyskryminacją, rasizmem, ksenofobią i innymi rodzajami nietolerancji na szczeblu europejskim stanowi wyraźną odpowiedzialność zapisaną w dokumentach założycielskich UE. Nie jest to opcjonalne rozwiązanie, a podział obowiązków między UE a organami krajowymi nie powinien stać się podstawą do samozadowolenia i bezczynności. Szczególnym problemem jest przekonanie wszystkich państw członkowskich UE do udziału w tych wysiłkach i zapewnienie aktywnej współpracy różnych organów, instytucji i organizacji na szczeblu krajowym.

1.5. EKES popiera opracowanie nowych przepisów w celu wzmocnienia roli krajowych organów ds. równości.

1.6. Zachęca również Radę do przyjęcia wniosku Komisji z 2008 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania osób bez względu na religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

1.7. Decyzja ramowa w sprawie zwalczania rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnokarnych, będąca kluczowym aktem ustawodawczym, wymaga kompleksowej oceny wdrożenia.

1.8. Przestrzeń internetowa w coraz większym stopniu zastępuje tradycyjną sferę publiczną. Jest to również przestrzeń, którą niektórzy przywódcy, grupy i organizacje wykorzystują do promowania postaw rasistowskich i dyskryminacyjnych. Przy opracowywaniu polityk i procedur należy położyć większy nacisk na zorganizowane rozpowszechnianie nienawistnych wypowiedzi i odpowiednie postępowanie z tego rodzaju sytuacjami.

1.9. Niestety w ostatnim dziesięcioleciu wiele grup i organizacji otwarcie przyjmowało pomysły, symbole i działania wywodzące się z międzywojennego faszyzmu w Europie. W ostatniej dekadzie przeszły one z peryferii przestrzeni publicznej do centrum, w tym poprzez mobilizację w internecie. Zachęcają do nich również wydarzenia polityczne poza Europą – rządy dużych państw zajmują nacjonalistyczne i konserwatywne stanowisko w polityce wewnętrznej i zewnętrznej. Tej nowej sytuacji należy odpowiednio przeciwdziałać nie tylko za pomocą działań ustawodawczych i karnych, które mogłyby zostać podjęte zbyt późno, lecz poprzez bezpośrednie i zdecydowane działania mające na celu wyeliminowanie pierwotnych przyczyn radykalizacji prawicowej.

1.10. EKES z zadowoleniem przyjmuje przedstawiony przez Komisję plan działania dotyczący Europejskiego filaru praw socjalnych i ma nadzieję, że będzie on zdecydowanie wspierał równość na rynku pracy, w tym w odniesieniu do osób należących do mniejszości rasowych lub etnicznych. Wyraża również nadzieję, że zobowiązania społeczne instytucji UE i państw członkowskich zostaną utrzymane w trudnych czasach gospodarczych spowodowanych pandemią COVID-19.

1.11. EKES oczekuje kompleksowej strategii Komisji na rzecz praw dziecka zaplanowanej na 2021 r. Ma nadzieję, że strategia będzie obejmować działania na rzecz zwalczania rasizmu i dyskryminacji, jak również powiązania z polityką i zasobami, które mogłyby złagodzić negatywne skutki pandemii i wywołane nią zakłócenia.

1.12. Potrzebne jest całościowe przemyślenie polityki zdrowotnej UE i państw członkowskich w celu zapewnienia wszystkim dostępu do wysokiej jakości usług, zwłaszcza osobom pochodzącym z grup znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji i osobom przynależącym do mniejszości. Obejmuje to lepsze finansowanie usług, rozwój infrastruktury zdrowia publicznego we wszystkich regionach, zwłaszcza na obszarach biedniejszych, rozwój podstawowych usług zdrowotnych i skoncentrowanie świadczenia usług na potrzebach i prawach pacjentów. Szczególną uwagę należy zwrócić na prawa, godność i dobro starszych obywateli i obywateli odizolowanych w domach opieki podczas pandemii COVID-19.

1.13. Historyczne korzenie rasizmu powinny być przedmiotem ponownego zainteresowania i działań, zwłaszcza w dziedzinie szkolnictwa. Należy opracować nowe programy nauczania i nowe podręczniki oraz zorganizować programy szkoleniowe dla nauczycieli i edukatorów przy wsparciu UE. Należy promować interdyscyplinarne podejście do wspólnej europejskiej historii i dziedzictwa na poziomie szkolnictwa średniego i wyższego.

1.14. EKES popiera Komisję w jej zachętach dla wszystkich państw członkowskich do opracowania i przyjęcia krajowych planów działania przeciwko rasizmowi i dyskryminacji rasowej. Tylko niecała połowa państw członkowskich posiada takie plany, co pokazuje zróżnicowany poziom zainteresowania i zaangażowania ze strony rządów państw członkowskich. EKES oczekuje na określenie wspólnych zasad przewodnich dla krajowych planów działania, które mają zostać opracowane w 2021 r., i jest gotów wnieść wkład w te wysiłki.

1.15. Komitet ma nadzieję, że nadal wzmacniane będą wysiłki podejmowane przez organizacje przedsiębiorców i poszczególne przedsiębiorstwa w celu stworzenia i utrzymania integracyjnego środowiska pracy dla pracowników niezależnie od płci, pochodzenia rasowego lub etnicznego, religii, wieku, niepełnosprawności czy orientacji seksualnej. Integracyjne środowisko pracy obejmuje również prawdziwy dialog społeczny i solidną reprezentację pracowników. Z niecierpliwością oczekuje na Europejski Miesiąc Kart Różnorodności w maju 2021 r. i na uruchomienie zestawu narzędzi online w celu pomocy przedsiębiorstwom w ocenie tak ich różnorodności wewnętrznej, jak i strategii w zakresie różnorodności.

1.16. Finansowanie działań mających na celu zwalczanie rasizmu i dyskryminacji wydaje się znaczące. Obejmuje ono wieloletnie ramy finansowe (WRF), nowy program „Obywatele, Równość, Prawa i Wartości”, program „Horyzont Europa” oraz nowy Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności. Na podstawie ogólnej oceny dotychczasowych działań wydaje się, że rządy państw członkowskich wykazują ograniczone zainteresowanie dostępem do różnych zasobów oraz zwalczaniem rasizmu i dyskryminacji. EKES uważa, że same przepisy budżetowe nie wystarczą i należy wprowadzić system zachęt.

1.17. EKES z zadowoleniem przyjmuje zamiar Komisji dotyczący współpracy z europejskimi partiami politycznymi, europejską siecią współpracy w zakresie wyborów, społeczeństwem obywatelskim i środowiskiem akademickim w celu zwiększenia udziału w europejskim planie działania na rzecz demokracji. Komitet jest gotów wnieść wkład w prace oraz przedstawić własną perspektywę i wiedzę fachową.

1.18. EKES zachęca Komisję do lepszego zintegrowania różnych planów, które w dużym stopniu pokrywają się z celami i instrumentami. Proponuje zintegrowanie planu przeciwko rasizmowi, strategii wdrażania Karty praw podstawowych, planu działania na rzecz demokracji i sprawozdania na temat praworządności. Mając na uwadze, że plany te stanowią odrębne obszary polityki, należałoby również określić wspólne elementy i synergie.

1.19. Jednym z filarów skutecznej polityki w dziedzinie demokracji, praworządności i ochrony praw człowieka jest dynamiczne, dobrze zorganizowane i asertywne społeczeństwo obywatelskie działające na wszystkich szczeblach – lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim. W związku z tym EKES wzywa Komisję do opracowania kompleksowej europejskiej strategii na rzecz społeczeństwa obywatelskiego, aby pomóc w realizacji jego demokratycznej misji.

2. Uwagi ogólne

2.1. Zwalczanie rasizmu i dyskryminacji rasowej za pośrednictwem ustawodawstwa: przegląd i działania

2.1.1. EKES zachęca Komisję do jak najszybszego przeprowadzenia kompleksowej oceny istniejących ram prawnych. Monitorowanie transpozycji i wdrażania prawodawstwa UE ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia skutecznych działań antidyskryminacyjnych. EKES zachęca Komisję do uwzględnienia w ocenie stanowiska organizacji społeczeństwa obywatelskiego pierwszej linii, partnerów społecznych i grup społecznościowych, a także krajowych organów ds. równości. Należy również zaangażować organizacje pracujące bezpośrednio z odnośnymi grupami.

2.1.2. EKES oczekuje na sprawozdanie monitorujące dotyczące wdrożenia dyrektywy w sprawie równości rasowej, które ma zostać przedstawione w 2021 r., i z zadowoleniem przyjmuje ewentualne położenie nacisku na rozporządzenie w sprawie egzekwowania prawa. Zachęca również Komisję do aktywnego korzystania w razie potrzeby z postępowań w sprawie uchybienia zobowiązaniom.

2.1.3. EKES popiera opracowanie nowych przepisów w celu wzmocnienia roli krajowych organów ds. równości. Godne ubolewania jest to, że tak ważne instytucje, które są odpowiedzialne za niezależną pomoc ofiarom dyskryminacji, promują równość, prowadzą niezależne badania i wydają niezależne raporty i zalecenia, mają tak odmienne konfiguracje władzy i funkcji. Absolutnie niezbędne jest przemyślenie i dalsze wzmocnienie ich roli.

2.1.4. Zachęca również Radę do przyjęcia wniosku Komisji z 2008 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania osób bez względu na religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną⁽¹⁾.

2.1.5. Decyzja ramowa w sprawie zwalczania rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnokarnych⁽²⁾, będąca kluczowym aktem ustawodawczym, wymaga kompleksowej oceny wdrożenia. Jak stwierdzono we wniosku, istnieją poważne obawy co do tego, w jakim stopniu krajowe kodeksy karne prawidłowo uznają za przestępstwo nawoływanie do nienawiści i przestępstwa z nienawiści. Komitet również żywi tę obawę.

2.1.6. Szczególne zaniepokojenie budzi szerzenie się nawoływania do nienawiści w przestrzeni internetowej⁽³⁾. Choć decyzja ramowa zobowiązuje państwa członkowskie do kryminalizacji publicznego nawoływania do przemocy lub nienawiści ze względu na kolor skóry, religię, pochodzenie lub przynależność narodową, rasową bądź etniczną, istnieją poważne niedociągnięcia we wdrażaniu tego przepisu w praktyce. Organy krajowe muszą uwzględnić zasadę wolności słowa i bardziej szczegółowo zdefiniować treści nielegalnych zachowań w internecie. Jednocześnie muszą one współpracować z platformami technologii informacyjnych w celu uregulowania dostępu i ustanowienia jaśniejszych zasad moderowania i usuwania treści. Poczyniono postępy w zakresie dobrowolnego przestrzegania przepisów przez dostawców platform i usuwania nielegalnych treści, ale konieczne są stałe wysiłki, aby nadążać za rozwojem sytuacji w przestrzeni internetowej.

⁽¹⁾ COM(2008) 426 final.

⁽²⁾ Dz.U. L 328 z 6.12.2008, s. 55.

⁽³⁾ Przestrzeń internetowa jest również coraz częściej terenem działań państw realizujących niekonwencjonalne strategie wywierania wpływu na opinię publiczną.

2.1.7. Przestrzeń internetowa w coraz większym stopniu zastępuje tradycyjną sferę publiczną. Jest to przestrzeń, w której dochodzi do większości interakcji społecznych z uwagi na różne potrzeby i cele – zakup towarów i usług, rozrywka, informacja, edukacja, konsumpcja kultury oraz mobilizacja obywatelska i polityczna. To rozległa przestrzeń, w której rozwój technologii i usług przesuwa granice życia społecznego i interakcji. Jest to również ulubiona przestrzeń przywódców politycznych, grup i organizacji, w której promuje się wartości i ideologie, prowadzi interakcje ze społeczeństwem i mobilizuje do działania (*). Niektóre z tych podmiotów stawiają postawy rasistowskie i dyskryminacyjne w centrum swoich działań politycznych i mobilizacji. Przy opracowywaniu polityk i procedur należy położyć większy nacisk na zorganizowane rozpowszechnianie nienawistnych wypowiedzi i odpowiednie postępowanie z tego rodzaju sytuacjami.

2.1.8. Niestety w ostatnim dziesięcioleciu wiele grup i organizacji otwarcie przyjmowało pomysły, symbole i działania wywodzące się z międzywojennego faszystowskiego faszyzmu w Europie. Należą do nich partie w parlamentach narodowych, partie pozaparlamentarne oraz ruchy polityczne i bojówki zakorzenione w politycznej kulturze nienawiści i dyskryminacji. W ostatnim dziesięcioleciu przeszły one z peryferii przestrzeni publicznej do centrum, w tym poprzez mobilizację w internecie. Zachęcają do nich również wydarzenia polityczne poza Europą – rządy dużych państw zajmują nacjonalistyczne i konserwatywne stanowisko w polityce wewnętrznej i zewnętrznej. Tej nowej sytuacji należy odpowiednio przeciwdziałać nie tylko za pomocą działań ustawodawczych i karnych, które mogłyby zostać podjęte zbyt późno, lecz poprzez bezpośrednie i zdecydowane działania mające na celu wyeliminowanie pierwotnych przyczyn radykalizacji prawicowej.

2.1.9. Jak stwierdzono we wniosku, niektóre państwa członkowskie podjęły działania mające na celu zakazanie grup rasistowskich i ich symboli, często na podstawie przepisów dotyczących przestępstw z nienawiści, nawoływania do nienawiści lub terroryzmu. Niektóre kraje ustanowiły sankcje karne związane z negowaniem zbrodni przeciwko ludzkości i/lub zbrodni popełnionych w okresie nazistowskim i faszystowskim, a także z działaniami propagandowymi na rzecz grup terrorystycznych. Jest to krok we właściwym kierunku, ale potrzebne są dalsze działania. Wszystkie kraje powinny opracować krajowe reakcje na brutalny ekstremizm. Ich podejście powinny wspierać wspólne działania na szczeblu UE. EKES oczekuje na sprawozdanie Komisji w sprawie krajowych reakcji na brutalny ekstremizm. Zachęca Komisję do ścisłej współpracy nie tylko z organami ścigania, które zazwyczaj zajmują się monitorowaniem brutalnego ekstremizmu, ale również z krajowymi organami ds. równości, niezależnymi instytucjami nadzoru, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, włączając w to wspólnoty religijne, partnerami społecznymi, mediami i uniwersytetami. EKES jest gotów wnieść własną wiedzę fachową w opracowanie wspólnych unijnych planów w zakresie zwalczania brutalnego ekstremizmu. Działania powinny być ukierunkowane nie tylko na widoczne i późne etapy brutalnego ekstremizmu, ale także na pierwotne przyczyny i sprzyjające otoczenie, które doprowadziły do radykalizacji postaw i działań.

2.1.10. EKES zachęca wszystkie państwa członkowskie, by rozważyły niezwłoczną ratyfikację konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy nr 190 (2019), pierwszego traktatu międzynarodowego, który wprost potępia wszelkie formy przemocy i nękania w świecie pracy. Ma ona również wpływ na rasę, płeć i wszelkie inne rodzaje nękania i dyskryminacji.

2.2. Poza ustawodawstwem UE – zintensyfikowanie działań zwalczających rasizm w życiu codziennym

2.2.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje położenie nacisku na zwalczanie dyskryminacji przez organy ścigania. Organy ścigania działają codziennie we wszystkich społecznościach europejskich i mogą być kluczowymi podmiotami w walce z rasizmem, ksenofobią i dyskryminacją. Niestety kształcenie i szkolenie personelu zazwyczaj nie obejmuje demokracji, ochrony praw człowieka i dyskryminacji. W niektórych przypadkach sami pracownicy organów ścigania przyjmują postawy rasistowskie, ksenofobiczne i dyskryminujące, a w najgorszym przypadku mają powiązania z zewnętrznymi grupami promującymi takie postawy. Z zadowoleniem przyjmuje prace Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) i Agencji Unii Europejskiej ds. Szkolenia w Dziedzinie Ścigania (CEPOL) w celu opracowania zasobów i narzędzi szkoleniowych, ale nie jest to wystarczające. Liczba potencjalnych beneficjentów kształcenia i szkolenia wynosi setki tysięcy. W związku z tym należy znacznie zacieśnić współpracę z krajowymi instytucjami szkoleniowymi i przeznaczyć więcej środków na szkolenia na szczeblu unijnym i krajowym. FRA i CEPOL mogą również zachęcać krajowe ośrodki szkoleniowe do współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i uniwersytetami w celu lepszego dostosowania treści szkoleń do specyfiki krajowej.

(*) EKES zaleca Komisji Europejskiej lepsze włączenie tego planu działania do europejskiej strategii cyfrowej.

2.2.2. EKES z zadowoleniem przyjmuje zdecydowane zaangażowanie Komisji w zwalczanie dyskryminacji oraz nierówności w dostępie do zatrudnienia, edukacji, opieki zdrowotnej i mieszkalnictwa poprzez programy polityczne i programy finansowania. Dlatego z zadowoleniem przyjmuje przedstawiony przez Komisję plan działania dotyczący Europejskiego filaru praw socjalnych i ma nadzieję, że będzie on zdecydowanie wspierał równość na rynku pracy, w tym w odniesieniu do osób należących do mniejszości rasowych lub etnicznych. Wyraża również nadzieję, że zobowiązania społeczne instytucji UE i państw członkowskich zostaną utrzymane w trudnych czasach gospodarczych spowodowanych pandemią COVID-19.

2.2.3. EKES z zadowoleniem przyjmuje zamiar wykorzystania Next Generation EU, Instrumentu Wsparcia Technicznego i budżetu ogólnego na lata 2021–2027 do promowania włączenia społecznego, zapewnienia wszystkim równych szans i zwalczania dyskryminacji. Kryzys związany z COVID-19, ze względu na jego nieproporcjonalny wpływ na osoby znajdujące się w trudnej sytuacji i osoby należące do mniejszości, stworzył potrzebę rozwoju infrastruktury i zapewnienia równego dostępu do rynku pracy, opieki zdrowotnej i społecznej, mieszkalnictwa oraz wysokiej jakości usług kształcenia i szkolenia sprzyjających włączeniu społecznemu, w ramach których nie dochodzi do segregacji.

2.2.4. Kryzys związany z COVID-19 zaostrzył problemy słabszych grup społecznych i mniejszości w odniesieniu do rynku pracy. Osoby wywodzące się z mniejszości doświadczają trudności w znalezieniu pracy i – nawet jeśli pracę mają – często nie otrzymują wynagrodzenia odpowiadającego ich wykształceniu i poziomowi umiejętności. Skutki gospodarcze pandemii, wraz ze zwolnieniami na dużą skalę i dalszym pogorszeniem warunków pracy i płac, są bardziej dotkliwe dla grup znajdujących się w trudnej sytuacji i mniejszości. Komitet z niecierpliwością oczekuje planu działania w sprawie Europejskiego filaru praw socjalnych w celu skutecznego przeciwdziałania dyskryminacji w dziedzinie zatrudnienia.

2.2.5. Pandemia COVID-19 wywarła również negatywny wpływ na szkolnictwo. Zamknięcie szkół, które miało miejsce w 2020 r. i prawdopodobnie będzie trwało również w 2021 r., zakłóciło proces edukacyjny, który zresztą i tak w niewystarczającym stopniu przyjął włączenie społecznemu. Jeszcze przed pandemią dzieci i młodzież z grup znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji i należących do mniejszości przedwcześnie opuszczały szkołę lub nie w pełni uczestniczyły w procesie edukacji. Uczestniczące w edukacji dzieci ze środowisk mniejszościowych padały ofiarą dyskryminacji i nękania, co nie zostało w pełni uwzględnione we wniosku Komisji Europejskiej. Szkoły są nie tylko instytucjami edukacyjnymi – w szkołach i wokół nich świadczone są różne usługi – od żywienia, monitorowania stanu zdrowia i świadczenia pomocy po zapobieganie przemocom ze strony rodziców i społeczności. Przeniesienie nauczania do internetu było rozwiązaniem doraźnym. W wielu przypadkach stworzyło to kolejną przeszkodę dla dzieci wymagających szczególnego traktowania i dzieci należących do mniejszości, ponieważ nie posiadały one odpowiednich urządzeń i łączności internetowych. Natychmiast po ponownym otwarciu szkół konieczne jest podjęcie bezpośrednich i zdecydowanych działań w celu rozpoczęcia zajęć wyrównawczych i świadczenia usług. EKES oczekuje na kompleksową strategię Komisji na rzecz praw dziecka zaplanowaną na 2021 r. Ma nadzieję, że strategia będzie obejmować działania na rzecz zwalczania rasizmu i dyskryminacji, jak również powiązania z polityką i zasobami, które mogłyby złagodzić negatywne skutki epidemii i wywołane zakłócenia.

2.2.6. EKES z zadowoleniem przyjmuje prace Sieci Upowszechniania Wiedzy o Radykalizacji Postaw i ma nadzieję, że jej działania będą dalej wspierane i rozwijane, zwłaszcza w dziedzinie edukacji.

2.2.7. Pandemia COVID-19 wywarła znaczący wpływ na obszar zdrowia. Pogłębiły się nierówności zdrowotne, które odczuwają osoby pochodzące z mniejszości rasowych lub etnicznych. Komitet zachęca platformę polityki zdrowotnej UE do pełnego zajęcia się kwestią zmniejszania nierówności ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne. UE musi zrobić znacznie więcej, aby zapewnić obywatelkom i obywatelom oraz mieszkańcom UE dostęp do wysokiej jakości usług medycznych podczas pandemii i po jej zakończeniu. Należy pochwalić wysiłki UE na rzecz zapewnienia sprzętu medycznego oraz, na późniejszym etapie, dostępu do szczepionek. Jednak jedynie kompleksowe przemyślenie polityki zdrowotnej UE i państw członkowskich może rozwiązać problem dostępu i jakości w perspektywie średnio- i długoterminowej, zwłaszcza w przypadku osób należących do grup znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji i mniejszości. Obejmuje to lepsze finansowanie usług, rozwój infrastruktury zdrowia publicznego we wszystkich regionach, zwłaszcza na obszarach biedniejszych, rozwój podstawowych usług zdrowotnych i skoncentrowanie świadczenia usług na potrzebach i prawach pacjentów.

2.2.8. Konieczne są dalsze działania w odniesieniu do mieszkalnictwa. Jak wynika z wniosku, dyskryminacja na rynku mieszkaniowym pogłębia segregację i powoduje efekt domina: wpływa na możliwości w zakresie edukacji i zatrudnienia, a w przypadku rodzin z dziećmi ma szkodliwy wpływ na rozwój dzieci. Pandemia COVID-19 uwypukliła potrzebę podjęcia działań w celu poprawy warunków mieszkaniowych. Zapobieganie zakażeniom i poważnym formom choroby zależy od ogólnych warunków zdrowotnych, ale także od dostępu do infrastruktury wodnej i sanitarnej. Priorytetem powinno być zajęcie się segregacją w mieszkalnictwie, zwłaszcza na uboższych obszarach. Chociaż w ramach polityki spójności dostępne są środki na wspieranie działań w zakresie mieszkalnictwa bez segregacji i na zapewnienie dostępu do powszechnych usług wysokiej jakości sprzyjających włączeniu społecznemu, nie jest jasne, czy władze krajowe i lokalne są skłonne z nich skorzystać.

2.3. Rasizm strukturalny – zaradzenie podstawowemu problemowi

2.3.1. Zwalczanie stereotypów i podnoszenie świadomości na temat historii ma ogromne znaczenie dla kontynentu wolnego od rasizmu i dyskryminacji. Historyczne korzenie rasizmu powinny być przedmiotem ponownego zainteresowania i działań, zwłaszcza w dziedzinie edukacji. Komitet z zadowoleniem przyjmuje prace Rady Europy nad historią i nauczaniem historii. Udostępnione narzędzia nie są jednak rutynowo wykorzystywane do nauczania historii na dużą skalę. W tym celu potrzebne są bardziej skoordynowane i zdecydowane działania. Należy opracować nowe programy nauczania i nowe podręczniki oraz zorganizować programy szkoleniowe dla nauczycieli i edukatorów przy wsparciu UE. Należy promować interdyscyplinarne podejście do wspólnej europejskiej historii i dziedzictwa na poziomie szkolnictwa średniego i wyższego. Skupienie się na edukacji, formalnej i pozaformalnej, jest podstawą każdej skutecznej polityki w zakresie walki z rasizmem i dyskryminacją.

2.3.2. Bardzo ważna jest również rola sektora kreatywnego, który stanowi pomost między grupami społecznymi. Empatia i solidarność to wartości, które stanowią podstawę społeczeństwa integracyjnego. W związku z tym z zadowoleniem przyjmuje ukierunkowanie programu „Kreatywna Europa” i innych programów na projekty mające na celu usunięcie barier oraz zachęcanie do włączenia społecznego i uczestnictwa grup niedostatecznie reprezentowanych i znajdujących się w trudnej sytuacji.

2.3.3. Współpraca z dziennikarkami i dziennikarzami jest również aktualna i istotna. EKES popiera fakt, że Komisja ma zamiar opracować serię seminariów na temat stereotypów rasowych i etnicznych. Takie seminaria będą adresowane do dziennikarek i dziennikarzy, organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz przedstawicielek i przedstawicieli osób należących do mniejszości rasowych lub etnicznych. Komitet jest gotów wnieść wkład w te wysiłki.

2.3.4. EKES wzywa Komisję Europejską i państwa członkowskie do opracowania wspólnej metodologii gromadzenia odpowiednich danych, w tym danych segregowanych według pochodzenia etnicznego i rasowego. Metodologia powinna być zgodna z zasadami ustalonymi na zorganizowanej w 2002 r. przez ONZ Światowej Konferencji przeciwko rasizmowi, dyskryminacji rasowej, ksenofobii i pochodnym formom nietolerancji oraz zawartymi w programie działań z Durbanu. Zdezagregowane dane w statystykach populacji powinny być zbierane na wyraźną zgodę respondentów, na zasadzie autoidentyfikacji i zgodnie ze standardami praw człowieka chroniącymi prywatność. EKES uważa, że prace Agencji Praw Podstawowych w dziedzinie gromadzenia danych nie są wystarczające i podobne działania należy organizować na szczeblu państw członkowskich.

2.3.5. EKES podkreśla znaczenie dobrych praktyk w zakresie angażowania szczebla lokalnego (miast) oraz dzielnic/wspólnot, gdzie rasizm strukturalny wpisuje się w codzienne życie i pracę, tak aby wspierać kontekst tolerancji międzykulturowej.

2.4. Ramy na potrzeby realizacji: stosowanie narzędzi UE w ich pełnym zakresie

2.4.1. EKES popiera Komisję w jej zachętach dla wszystkich państw członkowskich do opracowania i przyjęcia krajowych planów działania przeciwko rasizmowi i dyskryminacji rasowej. Tylko niecała połowa państw członkowskich posiada takie plany, co pokazuje zróżnicowany poziom zainteresowania i zaangażowania ze strony rządów państw członkowskich⁽⁵⁾. EKES oczekuje na określenie wspólnych zasad przewodnich dla krajowych planów działania, które mają zostać opracowane w 2021 r., i jest gotów wnieść wkład w te wysiłki. Obszary polityki uwypuklone w obecnym planie działania są dobrze zorganizowane i kompleksowe (przepisy o niedyskryminacji i rola organów ds. równości; nawoływanie do nienawiści i przestępstwa z nienawiści; niezgodne z prawem profilowanie przez organy ścigania; zagrożenia stwarzane przez nowe technologie; stereotypy i świadomość historyczna; równy dostęp do edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej, mieszkalnictwa; włączanie problematyki równości do głównego nurtu polityki krajowej; angażowanie szczebla regionalnego i lokalnego; środki na rzecz zwalczania rasizmu; zbieranie danych i dialog ze społeczeństwem obywatelskim). Szczególnym problemem jest przekonanie wszystkich państw członkowskich UE do udziału w tych wysiłkach i zapewnienie aktywnej współpracy różnych organów, instytucji i organizacji na szczeblu krajowym.

2.4.2. EKES ma nadzieję, że wysiłki podejmowane przez organizacje przedsiębiorców i poszczególne przedsiębiorstwa w celu stworzenia i utrzymania integracyjnego środowiska pracy dla pracowników niezależnie od płci, pochodzenia rasowego lub etnicznego, religii, wieku, niepełnosprawności czy orientacji seksualnej, będą dalej wzmacniane⁽⁶⁾. Integracyjne środowisko pracy obejmuje również prawdziwy dialog społeczny i solidną reprezentację pracowników. Komitet z niecierpliwością oczekuje na Europejski Miesiąc Kart Różnorodności w maju 2021 r. i na uruchomienie zestawu narzędzi online w celu pomocy przedsiębiorstwom w ocenie tak ich różnorodności wewnętrznej, jak i strategii w zakresie różnorodności.

⁽⁵⁾ Ze sprawozdania FRA z 2020 r. (czerwiec 2020 r.) wynika, że w 2019 r. planami działania przeciwko rasizmowi, dyskryminacji rasowej lub etnicznej i związanej z tym nietolerancji dysponowało 15 państw członkowskich: Belgia, Chorwacja, Czechy, Finlandia, Francja, Niemcy, Irlandia, Włochy, Litwa, Niderlandy, Portugalia, Słowacja, Szwecja i Hiszpania. Planem dysponowało również Zjednoczone Królestwo, ale 1 stycznia 2021 r. opuściło ono UE.

⁽⁶⁾ Zgodnie z wnioskiem, karty różnorodności istnieją obecnie w 24 państwach członkowskich, a podpisało je ponad 12 tys. sygnatariuszy (przedsiębiorstwa, instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, uczelnie wyższe, związki zawodowe) i łącznie ponad 16 mln pracowników.

2.4.3. EKES w pełni popiera zobowiązanie Komisji do zapewnienia, aby we wszystkich unijnych strategiach, przepisach prawnych i programach finansowania uwzględniano walkę z dyskryminacją motywowaną określonymi przesłankami i wzajemne powiązania z innymi przesłankami dyskryminacji, takimi jak płeć, niepełnosprawność, wiek, religia lub orientacja seksualna.

2.4.4. Finansowanie działań mających na celu zwalczanie rasizmu i dyskryminacji wydaje się znaczące. Obejmuje ono wieloletnie ramy finansowe (WRF), nowy program „Obywatele, Równość, Prawa i Wartości”, program „Horyzont Europa” oraz nowy Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności. Na podstawie ogólnej oceny dotychczasowych działań wydaje się, że rządy państw członkowskich wykazują ograniczone zainteresowanie dostępem do różnych zasobów oraz zwalczaniem rasizmu i dyskryminacji. EKES uważa, że same przepisy budżetowe nie wystarczą i należy wprowadzić system zachęt. Głównym powodem ograniczonego zainteresowania może być delikatny politycznie charakter działań oraz polityczna mobilizacja radykalnych przywódców, organizacji i grup przeciwko tym działaniom.

2.4.5. Priorytetem jest również zwalczanie rasizmu i dyskryminacji w polityce zewnętrznej, zwłaszcza w świecie poważnie dotkniętym pandemią COVID-19. EKES ma nadzieję, że wartości walki z rasizmem, niedyskryminacji i równości będą w pełni wspierane w ramach Instrumentu Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej we współpracy z rządami, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i partnerami społecznymi z krajów partnerskich⁽⁷⁾.

2.5. Akcja pozytywna UE: słuchanie i działanie

2.5.1. Demokratyczne uczestnictwo i reprezentacja grup podatnych na marginalizację, takich jak osoby wywodzące się z mniejszości rasowej lub etnicznej, są nadal niewystarczające w większości regionów Europy. Dlatego EKES z zadowoleniem przyjmuje zamiar Komisji dotyczący współpracy z europejskimi partiami politycznymi, europejską siecią współpracy w zakresie wyborów i społeczeństwem obywatelskim w celu zwiększenia udziału w europejskim planie działania na rzecz demokracji. EKES jest gotów wnieść wkład w te prace i przedstawić własną perspektywę i wiedzę fachową. Jednym z priorytetów byłoby wyeliminowanie różnych wyzwań prawnych i administracyjnych, barier w dostępie i trudności instytucjonalnych, z którymi borykają się osoby gotowe do zaangażowania się w politykę na wszystkich szczeblach. Kolejnym priorytetem byłaby współpraca z partiami oraz zachęcanie ich do budowania bardziej zróżnicowanych i pluralistycznych okręgów wyborczych i promowania przywódczyń/przywódców i kandydatek/kandydatów wywodzących się z mniejszości bądź grup znajdujących się w trudnej sytuacji.

2.5.2. EKES z zadowoleniem przyjmuje zobowiązanie Komisji do regularnego spotkania się z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i partnerami społecznymi zaangażowanymi w walkę z rasizmem na szczeblu europejskim, krajowym i lokalnym w celu podsumowania postępów w zwalczaniu rasizmu. Komitet jest gotów uczestniczyć w tym dialogu. Ważne jest, aby w proces ten włączyć podmioty wyznaniowe.

2.5.3. EKES z zadowoleniem przyjmuje planowane przez Komisję powołanie koordynatorki lub koordynatora ds. przeciwdziałania rasizmowi. Osoba taka współpracowałaby z państwami członkowskimi, Parlamentem Europejskim, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, partnerami społecznymi i środowiskiem akademickim na rzecz wzmocnienia działań politycznych przeciwko rasizmowi.

2.5.4. EKES oczekuje na zaplanowany przez Komisję szczyt przeciwko rasizmowi. Szczyt odbędzie się przy okazji Międzynarodowego Dnia Walki z Dyskryminacją Rasową 21 marca 2021 r. Komisja będzie obchodziła ten dzień co roku.

2.5.5. Działania Komisji na rzecz promowania różnorodności i zapewnienia wszystkim osobom miejsca pracy wolnego od dyskryminacji i sprzyjającego włączeniu społecznemu, niezależnie od ich pochodzenia rasowego, etnicznego lub koloru skóry, są mile widziane i ustanawiają bardzo dobre normy działania dla innych instytucji UE.

Bruksela, dnia 27 kwietnia 2021 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽⁷⁾ Dz.U. C 110 z 22.3.2019, s. 163.